

Do redakcie sa nám dostal obsiahly príspevok od pána Štefana Jamricha, v ktorom je rozpísaný život človeka, ktorý v meste prešiel viacerými funkciami: zriaďoval okresnú prokuratúru, bol vedúcim kancelárie na prokurátore, pomocným vyšetrovateľom, vedúcim odboru školstva MsNV, bytového hospodárstva, členom dobrovoľníckej požiarnej ochrany a iných.

Necpalská sirota!

Narodil sa v Necpaloch nad Nitrou. Otec bol robotník, matka vlastnila necelý hektár poľnohospodárskej pôdy. Bolo ich päť súrodencov – Paula, Štefan, Mária, Ján a Jozef. Matka bola dvakrát vydatá. Prvým manželom bol Michal, ktorý padol v prvej svetovej vojne. S ním mala dcéru Paulu. Jej druhý manžel Ján bol otcom štyroch detí. Najmladší Jozef sa narodil už po otcovom odchode za prácou do Kanady, odkiaľ sa nikdy nevrátil. „Vtedy som mal niečo vyše päť rokov, takže otca si viem predstaviť len hmliсто. Moja jediná spomienka na neho je ale trpká. V pamäti mi zostalo len to, že mi dal „dobrú výplatu“ vojenským remeňom, za to, že mi zajali husi (nedal som pozor, aby nešli do cudzej pšenice) a aby som poslúchal mamu.“ Takto začína svoje spomienky pán Štefan.

V roku 1927 začal chodiť do školy. Vychodil päť ľudových a tri meštianske triedy v budove kláštora piaristov. Keď chodil do druhej triedy, zastihol ho najkrutejší osud života. Zomrela mu matka v mladom veku – 41 ročná. Bolo to na Veľkonočný pondelok. Týmto dňom sa všetci stali sirotami.

Po vychodení meštianskej školy v marci 1936 odišiel z domu do Prahy za kamarátom Martinom Prikrylom, ktorý sa tam učil za klampiara – inštalátéra, „a povedal mi, že ma jeho šéf vezme do učenia. S Martinom som sa dohodol, že ma bude čakať na Masarykovom nádraží. Na dohovorenom mieste sme sa nestretli, takže na miesto určenia som musel prísť bez jeho pomoci. Bola to moja druhá cesta vlakom a ešte k tomu taká ďaleká. Až do Prahy.“ Prvý raz cestoval vlakom ešte v meštianke, a to na školský výlet do Turčianskeho Sv. Martina.

Keď konečne prišiel do domu pána Antonína Zbroja, ten sa opýtal, či ho Martin prišiel čakať. „Odpovedal som, že som sa s ním nestretol a on sa len čudoval, že ako 15 ročný chlapec z dediny som sa vedel v Prahe zorientovať.“

Priznáva, že zvykať si na iný život, tzv. veľkomestský, mu bolo spočiatku veľmi ťažko. Ťažko bolo zvykať aj na disciplínu učňa. Ale zmieril sa s tým, lebo nemal iné východisko. Keďže nemal rodičov, nemal kam ísť. Klampiarstvo sa učil len päť mesiacov a to z toho dôvodu, že utrpel úraz na ľavej ruke, keď si hlboko prerezal tri prsty. Niesol plechy a zachytil s nimi o lešenie. Preto ďalšie učenie odmietol. Majster bol zvedavý na to, čo chce ďalej robiť. „Povedal som mu, že počas maródky si budem niečo hľadať – myslel som tým vyučenie za čašníka alebo za kuchára.” Maródka sa pomaly mienala a ešte stále nič nemal. Jedného rána na Hybernskej triede sa mu naskytna príležitosť do učenia za čašníka. Majiteľ reštaurácie, mu po krátkom pohovore sľúbil, aby ráno nastúpil. Odchádzal odtiaľ celý natešený. „Ako som vychádzal z dverí, opýtal sa ma odkiaľ som. Keď som mu povedal, že som zo Slovenska, na to mi povedal: „Pro tebe nemám miesto”. To bola ďalšia, veľká rana môjho života. Moja radosť trvala len pár minút.“

Vrátil sa späť k pôvodnému majstrovi, ktorý bol k nemu taký ohľaduplný, že ho nechal u seba, pokiaľ si niečo nenájde. V tom istom dvore bola aj pekáreň firmy Vojtěch Primas. Jej šéf si ho všimol, ako stále niekam chodí a že už dlhšie nič nerobí. Zavolať si ho a opýtal sa. „Čo je s tebou, že ťa vidím stále takto chodiť. Vysvetliť som, že si hľadám nejaké miesto na učenie, že sa mi klampiarstvo nepáči. On mi na to – či by som sa nešiel učiť k nemu za pekára”. Aj keď mu to remeslo „nevoňalo”, sľúbil, že pôjde, lebo nemal iné východisko. Bol veľmi šťastný, že nezostane na ulici. „Pánovi Zbrojovi som sa poďakoval za jeho ohľaduplnosť a presťahoval som sa k pánovi Primasovi.” Hneď prvý rok učenia si získal dosť obchodníkov, kde denne donášal pečivo a chlieb. Vedľa nich si získal aj dosť paničiek, ktorým tiež denne nosil pečivo do bytu. Jeho trasa bola Smíchovské nádražie, Malvazinky, Vinica až po Košiče. Týmto si získal popularitu u viacerých pekárskych majstrov, ktorí ho lanáril, aby išiel k nim na doučenie. Ale on, chválabohu, nedal už na žiadne ponuky. Bol vďačný pánovi Primasovi, že ho zachránil vo veľkej núdzi. Ale u starších tovarišov to tiež nemal ľahké, boli to narážky – blbej Slovák, pytomče a iné nadávky, ale aj to vydržal. „Neraz som si poplakal za pekárskym komínom, aké je to ťažké, keď človek nemá svojich rodičov.”

Šťastlivo prežil trojročnú učňovskú dobu a na jeho 18. narodeniny robil ústne a praktické skúšky. Po vyučení naďalej ostal pracovať ako mladý tovariš u pána Primasa. Plat mu dával 40,-Kčs, stravu a byt na týždeň. Pracoval

tam do konca roka 1939, keď sa mu začalo po domove. Preto sa rozhodol, že na priepustku pôjde domov. „Vtedy som snád' urobil prvý mylný krok v mojom mladom veku. Po vianočných sviatkoch som išiel na Slovensko.“ Keď prišiel na hranice, nemecký SS vojak sa ho opýtal: „Chceš ísť na Slovensko alebo zostaneš v protektoráte. Rozhodni sa.“ Bez rozmýšľania povedal, že ide na Slovensko. Na to mu on spiatočnú cestu do Prahy preškrtol.

Z Prahy na Slovensko mohol vtedy cestovať iba za 20,- Kčs. Boli to bankovky, na ktorých bol zobrazený Štefánik. Tie ešte vtedy platili v Čechách aj na Slovensku. Po troch týždňoch pobytu na Slovensku, začal rozmýšľať, čo bude robiť ďalej, keď sa nemohol vrátiť do Prahy. „Úspory sa mi míňali. Pobyt u tety bol len dočasným domovom a to aj napriek tomu, že tetkin manžel bol naším úradným tutorom a prevzal aj náš majetok na obrábanie. Tiež aj našu kravu.“ Takto bol až do polovice marca roku 1940.

Vtedy ho kamaráti nahovorili na poľnohospodárske práce s pánom Imrichom Petrášom do Viedne. Tam pracoval do konca novembra. Keď skončila sezónna práca, vrátil sa naspäť k tete a k strýkovi. U nich bol opäť do marca roku 1941, keď išiel znovu na práce zahraničia, ale teraz už s pánom Jozefom Vidom do Reichu, do oblastí Hesensko. Tu sa zoznámil s rodinou Ruischvišovou. Boli to bývalí ruskí Nemci, ktorí sa už po prvej svetovej vojne nevrátili do SSSR, ale zostali v Nemecku. Mali dve dcéry Emmu a Anku. Emma bola vydatá za nemeckého dôstojníka, ktorý bojoval na východnom fronte. „Pracovali u Otta von Rina na veľkostatku, kam sme aj my Slováci prišli na sezónne práce. Tiež som sa tu zoznámil s jedným Poliakom, menom Jozef (priezvisko som už zabudol). Bol to dobrý chalan, vojenský zajatec označený žltým „P“, ktorý bol pridelený tomuto pánovi ako sluha.“

Pán Oto von Rin si ho začal viac všimáť a bol zvedavý, ako sa mu práca páči. Jedného dňa ho pán oslovil: „Štefan, pomaly sa končia sezónne práce a vy, Slováci, pôjdete domov. Bol by som rád, keby si zostal u mňa pracovať natrvalo.“ Odpovedal mu, že je odvedený a že musí ísť na vojnu. Na to zareagoval: „To nie je prekážkou, ja ti to všetko vybavím.“ Lenže pán Štefan sa rozhodol pre nástup na vojenskú základnú službu.

A tu končí prvá časť jeho rozprávania. V ďalšej časti bude nasledovať obdobie základnej vojenskej služby.

Spracoval Ján Sabo